אמן \ מודל[1]
Artist \ Model
فنان \ موديل

דובי הראל
دوبي هاريئيل
Dubi Harel

ציור ורישום מודל הוא נושא קלאסי ומרכזי באמנות. העיסוק בו החל עוד ביוון העתיקה ונשאר אקטואלי גם בימינו. שתי תערוכות משמעותיות עכשוויות עוסקות בציור וברישום מודל, כל אחת מזווית שונה: האחת של יאן ראוכוונגר בגלריה גורדון והשנייה תערוכה קבוצתית של אמנים ישראלים - "אנה ק." בגלריה רוטשילד. דובי הראל עוסק גם הוא בתערוכה "אמן/ מודל" בנושא על־זמני זה, וניכר כי הנושא קרוב ללבו. התערוכה "אמן/ מודל" מורכבת ברובה מעבודות העוסקות בגוף הנשי, ותוך כדי התמקדות ביחסי האמן והמודל הראל מעלה סוגיה מעניינת לדיון - האם האמן הוא גם מודל? או האם המודל היא/ הוא גם אמן?

כבר בתחריט "אצל רותי בסטודיו" מתוארת סצנה המציגה את האמנית מציירת את המודל. בעבודה זו האמנית והמודל שקועות כל אחת מהן בתפקידה - האחת לצייר והשנייה להיות נוכחת בעבור הציור. מעומק הציור, לבושה בחלוק ביתי, מאחורי כן ציור, שקועה האמנית בעבודתה, והקומפוזיציה והתאורה מקרינות שקט ושלווה לעבודה. אמנים גדולים מהעבר כמו פיקאסו, מאטיס ולוסיין פרויד נהגו גם הם להכניס דיוקן עצמי לתוך הסצנה עם המודל, ואפשר לראות את יצירותיהם מוצגות באוספים קבועים של מוזאונים.
במציאות מורכבת של עימות אין־סופי בין צדדים שונים, חוסר יציבות פוליטית ומלחמה המאיימת על קיומנו, האמנים ממשיכים להתמיד לעבוד בסטודיו וליצור דימויים המשקפים את מורכבות היקום ואת הסינתזה של הטוב והרע. היטיב לתאר זאת פול סזאן:
לשאלתו של גלריסט את סזאן: "מה עשית בזמן המלחמה?" תשובתו של סזאן הייתה: "במהלך המלחמה עשיתי הרבה עבודות sur le motif[2] בכפר ל'אסטק".
הגלריסט, ההמום מהתשובה, כתב ביומנו:
"לאיזו תשובה אחרת ציפיתי? מה טמון בתגובת האמן? מידת חוסר אחריות? אובססיביות? חוסר אונים מול נסיבות חיצוניות? או אולי כוח בפניהן?"

האמן נשאר נאמן למלאכתו, מאמין בכוחה של האמנות, בכוחו של היופי ובניצחון על הרוע.
רישומיו וציוריו של דובי הראל מבוססים על דימויים המשתנים בעקבות השפעות של אמנים אחרים ובעקבות חיפוש ומחקר אישי שלו. מקור השראתו הוא מה שקרוב לליבו - בית, חפצים, מודל. לפעמים נדמה שהעבודות נטולות אירועים, נראה שהאמן מתאר שברי חיים וממלא אותם בתוכן. החלל בעבודותיו מקבל לפעמים משמעות מיוחדת: הוא חשוב לא פחות מהדמויות הראשיות. הראל משתמש בקו ובכתם כאמצעי ההבעה הרגשי העיקרי, ויוצר באמצעותם את הטונליות והצבעוניות.

יצירות נוצרות משילוב של מקריות ותכנון. באופן ספונטני נולד רעיון עמוק, והוא מתגלגל למעשה על בימת היקום. האמן ממלא את האזור הנבחר בהתרחשות, מאלץ את החלל להכיל יותר ממה שנראה שהוא יכול להכיל. יש תחושה שהאמנות של דובי הראל אינה רק קו וכתם, אלא אף מרחב וזמן. היא ציורית ונרטיבית וקשורה לתפיסת העולם הסובב אותו. על האמנות הפוסטמודרנית שולטים ניסוחים טקסטואליים רציונליים ומושגיים, אך דובי הראל, בעקשנות של דון קישוט, מגן על הזכות לשינוי באמצעות חושים ורגש. סלבדור דאלי אמר פעם: "ולסקז לא היה צריך לכתוב מניפסטים - הוא יצר את 'לאס מנינאס'". דובי מדבר אלינו גם הוא בשפה הזו: האמן והמודל הם המטאפורה - המודל הוא מוזה, הוא אמנות, הוא מחשבה, הוא בית המלאכה של יצירותיו; הוא המניפסט, הדרשה והווידוי שלו. הצורך לתרגם לשפה ציורית את מחשבותיו, רגשותיו ותחושותיו הוא הכוח מאחורי הפוריות יוצאת הדופן של דובי האמן. הספונטניות המהירה של התגובה האמנותית - כנה, מלאה בהומור עצמי, משמשת תגובה לרעיון או לאירוע אקטואלי - היא מהות היצירה של דובי.

כאשר מנתחים את יצירותיו, מגלים מאגר נתונים עצום הנלקח מתצלומים בנושא מלחמה ואלימות, ממערכות דימויים של טלוויזיה וקולנוע ומרפרודוקציות של ציורים של אמנים מפורסמים. את כל אלה הוא משלב ביצירותיו, תוך כדי התייחסות למגוון רחב של סגנונות ונושאים: מאירועים היסטוריים גלובליים כמו מלחמה, אפוקליפסה ורצח עם באוקראינה ועד לנושאים כמו דיוקן עצמי, מודל ועולם החפצים היום־יומיים.

בעבודה "שופוני יא־נאס" ("היי חברה, תראו אותי") יושב פוטין בקדמת הבמה על רקע פטריה אטומית. אפשר להבין את מאפייני האירוע המתואר על פי פרטים סיפוריים בודדים, ואפשר להשתמש בפרטים אלה כדי לחבר סיפור על דיקטטור אכזר המעריץ את הכוח הצבאי ולא נרתע מסיכון העולם כולו. זאת ועוד, בשל הקרבה של הדמות לקצה הבד, הצופה הופך להיות עד למתרחש, וכך המרחק המפריד בינו למלחמה הולך ומצטמצם. ברקע התמונה מופיע טור של אנשים המטפסים במעלה ההר. הצופה מבין שאלו פליטים מאוקראינה. האמן מנסה בצורה מינורית לתאר כך חלק מהחוויה הטראומטית של המלחמה. האירוע המתואר מוצג כאפיזודה פרטית, כקומפוזיציה של מונטאז'. הגשת הנרטיב כפופה לעיקרון הקלאסי של אחדות הזמן, המקום והפעולה.

העבודות של דובי הן דימויים שהוא יוצר באמצעים גרפיים (קו, כתם והשילוב ביניהם). התערוכה מציגה מגוון רחב של טכניקות רישום ותחריט, והן נבדלות זו מזו בשיטות היצירה השונות, בנושאים שהן עוסקות בהם, בז'אנרים שלהן ובאיכות הביצוע.
דובי מתבונן בעולם הסובב אותו ומשקף אותו באמצעות צירוף של סצנות שונות. הרישום משקף את ההתפתחות הפיגורטיבית ומעיד על רמה גבוהה של מיומנות טכנית ועל שליטה יוצאת דופן בקו. לדובי יש שפה ציורית ייחודית וכישרון בולט של אמן. ניכר שבעבורו הרישום הוא החיים בכל רגע ובכל דקה. הרישום שלו משמש גם אמצעי לחיפוש מתמיד אחר צורות חדשות, והוא חודר למהות המודל, למרכיב הרוחני שלו, להתגלמות הרעיונות הפילוסופיים, החברתיים, הפוליטיים, האתיים והאסתטיים. ביצירותיו אפשר לראות כיצד האמן מנהל דיאלוג עם מאסטרים גדולים מן העבר, לומד מהם, מחקה אותם, משרטט את יצירותיהם מחדש בדרכו שלו. לוסיאן פרויד, פרנסיסקו גויה, פיקאסו, ג'אקומטי ועוד. בקומפוזיציות של דובי משתנות פוזות ונקודות התבוננות. חשיבות רבה מיוחסת לקו, והוא זורם לפעמים בצורה חופשית ולפעמים חופף זה על זה באופן אובססיבי ויוצר כתם. הרישום הוא כלי אוניברסלי, אסתטי, אינטואיטיבי, והוא הזדמנות לתקשר עם אחד האנשים האהובים והמוכרים ביותר - עם עצמך.

ריטה כץ, אוצרת

1 - כדי לפשט אנו משתמשים במילה "מודל" הן בלשון זכר והן בלשון נקבה, וכך גם המילה "אמן" כאן מתייחסת הן לאמן והן לאמנית.

2 - בתרגום חופשי: "על המוטיב". סזאן צייר בכפר לאסטק, סדרת ציורי נוף פסטורלי מתוך התבוננות.

אמן \ מודל
Artist \ Model
فنان \ موديل[1]

דובי הראל
دوبي هاريئيل
Dubi Harël

الرسم وتسجيل موديل هما موضوع كلاسيكيّ ومركَزيّ في الفنّ. وقد بدأ الانشغال به منذ الحقبة اليونانية القديمة ولا يزال واقعيًّا معاصرًا في أيّامنا، أيضًا. هناك معرِضان معاصران مهمّان يتناولان الرسم وتسجيل الموديل، وكلّ منهما من زاوية مختلفة: أحدهما لِيان راوخڤنچر في صالة العرض چوردون، والثاني معرِض جماعيّ لفنّانين إسرائيليّين - "آناه ق." في صالة العرض روتشيلد. يتناول دوبي هاريئيل، أيضًا، في معرِض "فنّان / موديل" هذا الموضوع العابر للزمن، ويلاحَظ أنّ الموضوع قريب إلى قلبه. المعرِض "فنّان / موديل" مكوّن بأغلبه من أعمال تتناول الجسد الأنثويّ، ومن خلال التركيز على علاقات الفنّان والموديل يطرح هارئل مسألة نقاشية مثيرة للاهتمام - هل الفنّان هو نموذج [موديل]، أيضًا؟ أو هل الموديل هو/هي فنّان، أيضًا؟

في النقش "لدى روتي في الأستوديو" موصوف مشهد يقدّم الفنّانة ترسم الموديل. في هذا العمل الفنّانة والموديل غارقة كلّ واحدة منهما في دورها - إحداهما في أن ترسم والأخرى في أن تكون حاضرة من أجل الرسمة. من أعماق الرسمة، وهي لابسة روبًا بيتيًّا، من خلف قاعدة لوحة رسم، الفنّانة غارقة في عملها، وتكوين العناصر الفنّية والإضاءة يشعّان سكونًا وهدوءًا للعمل. هذا وإنّ فنّانين كبارًا من الماضي أمثال پيكاسو وماتيس ولوسيان فرويد انتهجوا هم، أيضًا، إدخال پورتريه شخصيّ في المشهد مع الموديل، وبالإمكان رؤية أعمالهم الإبداعية معروضة في مجموعات فنّية ثابتة داخل المتاحف.
في واقع مركّب من المواجهة اللّانهائية بين أطراف مختلفين، ومن عدم الاستقرار السياسيّ، ومن الحرب التي تهدّد وجودنا، يواصل الفنّانون المواظبة على العمل في الأستوديو وإبداع تشبيهات تعكس تعقيد الكون وتخليق [سينتيزا] الخير والشرّ. وقد أحسن التعبير عن ذلك پول سيزان:
ردًّا على سؤال چلريست إلى سيزان: "ماذا فعلت وقت الحرب؟" كان جواب سيزان: "في أثناء الحرب قمت بالكثير من أعمال sur le motif[2] في قرية لاستك".
وصاحب صالة العرض المذهول من الجواب كتب في يوميّاته:
"أيّ جواب آخر توقّعتُ؟ ماذا يكمن في ردّ الفنّان؟ مدى قلّة المسؤولية؟ الهوس؟ قلّة الحيلة أمام الظروف الخارجية؟ أو لربّما القوّة في مواجهتها؟"

يظلّ الفنّان مخلصًا لفنّه، مؤمنًا بقوّة الفنّ، بقوّة الجمال، وبالانتصار على الشرّ.
تسجيلات ورسومات دوبي هاريئيل مبنيّة على أساس تشبيهات تتغيّر في أعقاب تأثيرات فنّانين آخرين، وفي أعقاب بحثه ودراسته الشخصيّين. مصدر إلهامه ما هو قريب من قلبه - البيت، الأغراض، الموديل. وإنّه لَيبدو، أحيانًا، أنّ الأعمال خالية من الأحداث، حيث يظهر أنّ الفنّان يصف قطعًا من الحياة ويملأها بالمضمون. يتّخذ الفضاء في أعماله، أحيانًا، معنًى خاصًّا: إنّه لا يقلّ أهمّية عن الشخصيّات الرئيسية. يستخدم هاريئيل الخطّ والبقعة كوسيلة التعبير الحسّية الأساسية، ويخلق - من خلالهما - النَّغَميّة والتلوين.

تَنتج الأعمال الإبداعية من حلال الدمج بين المصادفة والتخطيط. فبشكل عفويّ تولد فكرة عميقة، وهي تتدحرج، عمليًّا، على منصّة الكون. يملأ الفنّان المِنطقة المختارة بالحدث، ويَضطرّ الفضاءَ إلى أن يحتوي أكثر ممّا يبدو أنّه يستطيع أن يحتوي. وهناك شعور بأنّ فنّ دوبي هاريئيل ليس مجرّد خطّ وبقعة، لا بل إنّه وقت ومحيط. إنّه تصويريّ وروائيّ ومرتبط بالرؤية المحيطة به. هذا وتسيطر على الفنّ الما بعد حديث صياغات نصّية عقلانية واصطلاحية، إلّا أنّ دوبي هاريئيل، وبعناد دون كيشوت، يدافع عن الحقّ في التغيير من خلال الحواسّ والإحساس. قال سلڤادرو دالي، مرّة: "لم يكن يجدر بڤيلاثكيث أن يكتب البيانات - إنّه أبدع 'لاس مينيناس'". يتحدّث دوبي هو، أيضًا، إلينا بهذه اللّغة: الفنّان والموديل هما التشبيه - الموديل هو إلهة إلهام (موزا)، هو فنّ، هو فكر، هو مصنع أعماله الإبداعية؛ إنّه بيانه وخُطبته واعترافه. إنّ الحاجة إلى ترجمة أفكاره ومشاعره وأحاسيسه إلى لغة تصويرية هي القوّة من وراء الخصوبة الاستثنائية لدى دوبي الفنّان. وإنّ العفوية السريعة لردّ الفعل الفنّيّ - صادقة، مليئة بالفكاهة الذاتية، وهي بمثابة ردّ على فكرة أو حدث واقعيّ معاصر - إنّها ماهيّة إبداع دوبي.

لـدى القيـام بتحليـل أعمالـه الإبداعيـة نكتشـف مخـزن معطيـات هائـلًا مأخـوذًا مـن تصاويـر في موضـوع الحـرب والعنـف، مـن هيئـات تشـبيهات تلفـاز وسـينما ومـن نُسـخ رسـومات لفنّانـين مشـهورين. إنّـه يدمـج بـين كلّ ذلـك في أعمالـه، مـن خـلال التطـرّق إلى تشـكيلة واسـعة مـن الأسـاليب والمواضيـع: مـن أحـداث تاريخيـة كونيـة مـن قبيـل الحـرب، نهايـة العـالم، والإبـادة الجماعيـة في أوكرانيـا، وانتهـاء بمواضيـع مـن قبيـل الـپـورتريه الشخصيّ، النموذج [الموديل]، وعالم الأغراض اليوميّ.

في العمـل "شـوفوني يـا نـاس" ("أُنظـروا إليّ") يجلـس پـوتين في مقدّمـة المنصّـة عـلى خلفيـة فطـر نـوويّ. بالإمـكان إدراك مميّـزات الحـدث الموصـوف حسَـب تفاصيـل قصصيـة منفصلـة، وبالإمـكان اسـتخدام هـذه التفاصيـل مـن أجـل تأليـف قصّـة عـن دكتاتـور قـاسٍ يمجّـد القـوّة العسـكرية ولا يرتـدع عـن تهديـد أمـن العـالم برمّتـه. هـذا وغـيره، لسـبب قـرب الشـخصية مـن طـرف القـماش يصبـح المشـاهد شـاهدًا عـلى مـا يحـدث، وهكـذا يتقلّـص شـيئًا فشـيئًا البعـد الـذي يفصـل بينـه وبـين الحـرب. ويظهـر في خلفيـة الصـورة طابـور أشـخاص يتسـلّقون الجبـل، فيـدرك المشـاهد أنّ هـؤلاء لاجئـون مـن أوكرانيـا، إذ يحـاول الفنّـان قليـلًا أن يصـف هكـذا جـزءًا مـن تجربـة الحـرب الصادمـة. هـذا وإنّ الحـدث الموصـوف معـروض كحلقة خاصّة، كتكوين لمونتاج. وإنّ تقديم الرواية خاضع للمبدأ الكلاسيكيّ الخاصّ بوَحدة الزمن والمكان والعمل.
أعـمال دوبي هـي تشـبيهات يُنتجهـا بوسـائل چـرافيكية (خـطّ، بقعـة، والدمـج بينهـما). ويقـدّم المعـرِض تشـكيلة واسـعة مـن تقنيّـات التسـجيل والنقش، وإنّها تتباين فيما بينها بأساليب الإبداع المختلفة، بالمواضيع التي تشتغل بها، بأجناسها الفنّية، وبجودة التنفيذ.

يتأمّـل دوبي العـالم المحيـط بـه ويعكسـه مـن خـلال ضـمّ مشـاهد مختلفـة. ويعكـس التسـجيل التطـوّر المجـازيّ ويشـهد عـلى مسـتوًى عـالٍ مـن المهـارة التقنيّـة وعـلى سـيطرة اسـتثنائية عـلى الخـطّ. ويتميّـز دوبي بلغـة تصويريـة خاصّـة وبقـدرة فنّـان بـارزة. ويلاحَـظ أنّ التسـجيل بالنسـبة إليـه هـو الحيـاة في كلّ لحظـة وكلّ دقيقـة. ويُسـتخدم تسـجيله، أيضًـا، وسـيلة للبحـث الدائـم عـن أشـكال جديـدة، وإنّـه يتغلغـل في ماهيّـة النمـوذج، في مكوّنـه الروحـانيّ، في تجسّـد الأفـكار الفلسـفية والاجتماعيـة والسياسـية، العرقيـة والجماليـة. هـذا ويُمكننـا أن نـرى في أعمالـه الإبداعيـة كيـف أنّ الفنّـان يديـر حـوارًا مـع سـادة (ماسـترات) كبـار مـن المـاضي، يتعلّـم منهـم، يقلّدهـم، يخطّـط أعمالهـم مـن جديـد بطريقتـه هـو؛ لوسـيان فرويـد، فرانسيسـكو چـويا، پـيكاسو، جاكومتـي، وغيرهـم. في تراكيـب دوبي تتغـيّر هيئـات ونقـاط تأمّـل. وتُـولى للخـطّ أهمّيـة كبـيرة، وإنّـه يجـري بشـكل حـرّ أحيانًـا، وينسـجم هـذا مـع الآخـر، أحيانًـا، بصـورة مهووسـة، فيشـكّل بقعـة. التسـجيل أداة عالميـة، جماليـة، حَدْسـيّة، وإنّـه فرصـة للتواصـل مـع أحد الاشخاص الأحبّ والأشهر – مع ذاتك.

ريتـا كاتـس

1 - لكي نبسّط نقوم باستخدام كلمة موديل للمذكّر والمؤنّث، وهكذا، أيضًا، تتطرّق كلمة "فنّان" إلى الفنّان كما إلى الفنّانة.

2 - بترجمة حرّة: "عن الموضوع الدالّ". رسم سيزان في قرية لاستك سلسلة من رسومات المنظر الطبيعيّ الرعويّ [الـﭘـاستوراليّ]من خلال التأمّل.